

החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

חשש

אברהם

שיביא

הקב"ה

מבול על

ישראל

יום רביעי י שבט

מגילה דף לא

ה'תשפ"ג

a8843414@gmail.com

קושיית המהרצ"ח והתו"ת שכבר נשבע שלא יביא מבול

בגמרא במסכת מגילה (לא:): אמרינן: כתיב (בראשית טו ח) "ויאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה", אמר אברהם לפני הקב"ה, רבש"ע, שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה. אמר לו, לאו. אמר לפניו, רבש"ע, במה אדע. אמר לו, "קחה לי עגלה משולשת" וגו' (שם פסוק ט). אמר לפניו, רבש"ע, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם. אמר לו, כבר תיקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהם, מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עוונותיהם, ע"כ.

המהר"צ חיות (תענית כז:): תמה תמיהה רבתי על סברתו של אברהם "שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה": צריך עיון, איך עלה על דעת אברהם אבינו לחשוב זאת, אחרי שכבר נשבע הקב"ה בימי נח שלא יביא עוד מבול על הארץ. וכמו שנאמר בפרשת נח (בראשית ט ט, יא): "ואני הנני מקים את בריתי איתכם ואת זרעכם אחרים. והקימותי את בריתי איתכם ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול לשחת הארץ" וגו'. וכמפורש בישיעה (נד ט בהפטר פרשת נח) "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ".

ומיישב המהרצ"ח: ואפשר, דהכוונה שיעשה עמהם כלה כדור המבול, אולם לא על ידי מבול מים, רק על ידי מבול אש וכדומה. ומבואר אם כן מדברי המהר"צ חיות שבכלל שבועת ה' שלא יביא מבול על הארץ, לא נכלל אלא מבול מים דוקא ולא מבול של אש. וכך מורה לשון הכתוב "ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול" - ממי המבול דוקא, ולא ממבול של אש, וכן הלשון בישיעה: "מעבור מי נח".

וכך הקשה גם התורה תמימה (בראשית טו ט הערה ו): ויש להעיר במה שאמר שמא אתה עושה להם כדור המבול, והא כבר נשבע הקב"ה שלא יביא מבול לעולם. ויישב אף הוא כעין יישוב המהרצ"ח: וצריך לומר דרק על חורבן העולם במבול מים נשבע, אבל על חורבן בענין אחר לא נשבע. ולפי זה מה שאמר אברהם 'אתה עושה להם כדור המבול' כוונתו בדמיון לדור המבול לעצם הכילוי. וראיה לדבר, שהרי בנתינת התורה אמר הקב"ה לישראל אם אי אתם מקבלין את התורה אני מחזיר אתכם לתוהו ובהו (עיין שבת פח.).

המו"מ בין מלכי אומות העולם לבלעם אם מביא מבול של אש

והנה בגמרא בזבחים (קטז.) דנה הגמרא אימתי בא יתרו אל מחנה ישראל, אם קודם מתן תורה או אחר מתן תורה, ומביאה הגמרא ברייתא בה מבוארת דעתו של רבי אלעזר המודעי: ר"א המודעי אומר, מתן תורה שמע ובא, שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועוד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה, שנאמר (תהילים כט ט) "ובהיכלו כולו אומר כבוד". נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע, ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם, שנאמר (שם פסוק י) "ה' למבול ישב". אמר להם, "וישב ה' מלך לעולם" (שם) - כבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר (ישעיה נד ט) "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי" וגו'. אמרו לו, מבול של מים אינו מביא, אבל מבול של אש מביא, שנאמר (ישעיה סו טז) "כי באש ה' נשפט". אמר להן, כבר נשבע שאינו מביא מבול כל עיקר, שנאמר "ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר" [כך גירסת השיטה מקובצת]. ואלא מה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם חמדה טובה יש לו בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר (תהילים כט יא) "ה' עוז לעמו יתן". מיד פתחו כולם ואמרו "ה' יברך את עמו בשלום" (שם).

וכתב בספר משנת משה (מגילה לא:): שבהשקפה ראשונה נראה סייעתא לדברי המהרצ"ח מדברי הגמרא שם, שהרי מפורש בסוגיא שישובנו 'מבול של מים' וישנו 'מבול של אש', ואם כן ניתן לפרש שכוונת אברהם באומרו 'אתה עושה להם כדור המבול' היינו שמביא אליהם מבול, אך לא של מים כי אם של אש, עכ"ד.

והאמת כי סוגיא זו היא פלא גדול לדברי המהרצ"ח, שהרי רק מלכי האומות היו סבורים שיש חילוק בין מבול של מים למבול של אש, ועל כך השיבם בלעם ואמר "כבר נשבע שאינו משחית כל בשר", ולגירסת השיטה מקובצת הדברים מפורשים עוד יותר: "כבר נשבע שאינו מביא מבול כל עיקר, שנאמר 'ולא יהיה עוד מבול לשחת כל בשר'" [וזוהו המשך הכתוב 'ולא יכרת כל בשר עוד ממי המבול', ומשמעו שלא רק שלא יכרת כל בשר ממי המבול אלא לא יבוא כל מבול ואפילו מבול של אש לשחת כל בשר].

טענת אברהם להקב"ה שהבאת מבול של אש היא הערמה על השבועה

כעין זה מקשה המשנת משה שם מדברי המדרש (ב"ר לט ו): בשעה שעמד אברהם אבינו לבקש רחמים על הסדומיים, מה כתיב תמן (בראשית יח כה): "חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית צדיק עם רשע" וגו'. אמר רבי אחא, נשבעת ואמרת שאין אתה מביא מבול לעולם. ומה אתה מערים על השבועה, אתמהא, מבול של מים אין אתה מביא, מבול של אש אתה מביא, אם כן לא יצאת ידי השבועה, ע"כ לשון המדרש. הרי מפורש שבכלל השבועה היה שלא להביא כלל מבול על העולם לא של מים ולא של אש. וטענה זו טענתו של אברהם היא, ואם כן חזרה והתעצמה התמיהה כיצד זה טוען אברהם לפני הקב"ה שמא ישראל חוטאים ואתה עושה להם כדור המבול.

וכך כתב האור החיים (בראשית ט יא): ונשאר לעמוד על הוכחת בירור הדבר, אם הברית הוא גם על שאר פורעניות שלא יבואו להכרית כל בשר, או דוקא במי המבול הוא שנשבע. והמשיך האור החיים והביא ראיה שעל כל פורעניות נשבע, בין על של מים ובין על של אש, וזאת משני מאמרי חז"ל אלו, דברי הגמרא בזבחים בדברי בלעם, וטענת אברהם כפי שהיא מובאת במדרש רבה. ובאמת מעיר האור החיים שם, מה כוחו של אברהם בטענת 'אם כן לא יצאת ידי חובת השבועה', הלא אם לא נשבע אלא על המים ולא על האש, אם כן כשיביא מבול של אש שבועתו קיימת.

וביאר האור החיים שכך היתה טענת אברהם: כלום שבועה שעשה למה, כדי שיהיה העולם בטוח, וגם הנבראים יפרו וירבו, כי לא ייגעו לריק, וזולת זה - ילדו לבהלה. ועוד, מה נחת רוח נעשה לעולם בשבועת מבול, אם הייה הכליון בדבר אחר. ואם כן, חובת השבועה, פירוש, דבר שהצריכו לישבע בשבילו, לא קיימו ה'.

טעות המצריים שעל אומה אחת מביא והם יכולים לבוא אל המבול

ובגמרא בסוטה (יא.) דורשת הגמרא את דברי פרעה אל עמו "הבה נתחכמה לו" (שמות א י, הובא ברש"י שם): אמר רבי חמא ברבי חנינא, בואו ונחכם למושיעין של ישראל. במה נדונם, נדונם באש, כתיב (ישעיה סו טו) "כי הנה ה' באש יבא", וכתיב (שם פסוק טז) "כי באש ה' נשפט" וגו'. בחרב, כתיב (שם) "ובחרבו את כל בשר". אלא בואו ונדונם במים, שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, שנאמר (שם נד ט) "כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ".

הנה מדברים אלו נראה כסברת המהרצ"ח שכן מבואר שבחרו להרוג את מושיעין של ישראל במים ולא באש, כיון שכבר נשבע הקב"ה שאינו מביא מבול לעולם, וע"כ שמבול של אש אכתי יכול להביא ולכן לא יכלו להמיתו באש מאותו הטעם ממש. ואף שכבר מצאנו בדברי חז"ל שאף שאר מלכי האומות טעו בכך, ואם כן אפשר שטעו בכך, אך כבר מבואר בגמרא שם ששלשה היו באותה עצה, בלעם ואיוב ויתרו, הרי שאף בלעם היה שם ואיהו הרי ידע שאף מבול של אש אין הקב"ה מביא לעולם, ואם כן סתרו הדברים זה לזה, וצ"ע.

ואמנם ממשיכה הגמרא שם ומבארת במה טעה פרעה: והן אינן יודעין שעל כל העולם כולו אינו מביא, אבל על אומה אחת הוא מביא. אי נמי, הוא אינו מביא אבל הן באין ונפלין בתוכו, וכן הוא אומר (שמות יד כז) "ומצרים נסים לקראתו", ע"כ.

ולפי זה מצאנו שני יישובים נוספים לעיקר קושיית המהרצ"ח, וכן יישבו כמה אחרונים (תכלת מרדכי, תהלה ליונה, כרם יוסף), שהרי ישראל אינם אלא אומה אחת, ואם כן שפיר יכול הקב"ה להביא מבול עליהם ואין בכך כל סתירה לשבועתו. וכן יכול להביא המבול עליהם באופן שיבואו הם לקראתו, כדרך שבאו המצרים לקראת הים, וכמבואר בחז"ל שבכך אין הדבר נסתר משבועת מי נח. ובאמת תמיהה גדולה היא על המהרצ"ח מפני מה לא יישב כן קושייתו.

ביאור המשנת משה בטעם שהזכיר רש"י שבכליון ישראל אין העולם מתקיים

והנה בתענית כתב רש"י (כז: ד"ה כאנשיו) בביאור טענת אברהם, שמא ישראל חוטאין לפניך ואתה עושה להם כדור המבול, וז"ל: כאנשי דור המבול, שמאחר שהן כליון אין העולם מתקיים. והעיר בספר משנת משה עה"ת (בראשית טו ח-ט), מדוע הוסיף רש"י ענין זה בביאור טענת אברהם [ואף שלחשבון הסוגיא שבאה לברר את הצורך במעמדות, צריך לומר שעל עסקי הקרבנות העולם עומד, אך מדברי רש"י משמע שבא לבאר טענת אברהם].

וביאר באופן נפלא על פי יישוב זה, שמאחר וכל החשש של אברהם היה שמא יביא מבול על ישראל כיון שאין הם אלא אומה אחת, בתוך דבריו המליץ אברהם לפני הקב"ה שלפי האמת אי אפשר לו להביא מבול על ישראל, שהרי אי אפשר לעולם בלא ישראל ואם כן אם יביא מבול על ישראל - מאחר שהן כליון אין העולם מתקיים - ואם כן נמצא שבהבאת מבול אף על האומה הישראלית לבדה, יש משום ביטול השבועה שלא להשחית כל הארץ על ידי המבול.

ביאור מהר"י אלגאזי בטענת בלעם שאין לדמות כליון ישראל לכליון המצריים

כעין זה ביאר המהר"י אלגאזי (הו"ד בספר בית יעקב במדבר כג ח) על הפסוק (שם) "מה אקוב לא קבה קל ומה אזעום לא זעם ה'". דהנה כשבא בלק לשכור את בלעם לקלל את ישראל, היה מקום להשיגו שהרי כבר נשבע הקב"ה שלא יוסיף למחות כל חי. וכנגד זה אמר בלק בתחילת דבריו "הנה עם יצא ממצרים הנה כיסה את עין הארץ" (שם כב ה) - דהיינו שכבר איבד ה' בגלל אומה זו את כל האומה המצרית, ומה נלמד כיישוב הגמרא בסוטה שעל אומה אחת מביא, ואם כן 'לכה נא ארה לי את העם הזה' (שם פסוק ו) כי מאחר ואינם אלא אומה אחת 'אוכלי אוכל נכה בו ואגרשנו מן הארץ' (שם).

על זה השיבו בלעם ואמר "מה אקוב לא קבה קל... כי מראש צורים אראנו" (שם כג ח-ט), ורמז לו שאומה זו כוחה מאברהם אביהם וכמו שנאמר (ישעיה נא א-ב) "הביטו אל צור חוצבתם... הביטו אל אברהם אביכם", וכל העולם לא נברא אלא בזכות אברהם, וכמו שדרשו 'בהבראם' אותיות 'אברהם', ובזכות ישראל העולם עומד. וממילא אין לדמות כליון מצרים לכליון ישראל, כי באובדן מצרים לא תאבד אלא אותה אומה, משא"כ האומה הישראלית שהיא מקיימת העולם, אלמלא היא, יחזור העולם לתוהו ובוהו, ונחשב הדבר שאיבד עולם שלם וכבר נשבע שלא יוסיף עוד להכות את כל חי.

ולפי זה אפשר להציע שלכן מיאן המהרצ"ח ביישוב זה, לפי שהיה פשוט לו שאיבוד ישראל אינו נחשב איבוד אומה אחת אלא כליון כל העולם, ואף זה נגד השבועה שנשבע שלא להביא מבול על העולם.

"בתוך
דבריו
המליץ
אברהם
שאי אפשר
לו להביא
מבול על
ישראל,
שאם כן
אין העולם
מתקיים
ורק על
אומה
אחת מביא
מבול"

להנצחות והקדשות

נא לפנות
למיייל המערכת